

نقش تشکل‌های صنرفی در توسعه صنعت بذر

صمد مُبصر

معاون تحقیقات کنترل و گواهی بذر

مقدمه:

است. بهبود کمیت و کیفیت تغذیه، روش‌های نوین آبیاری هوشمند در کنار استفاده از ارقام جدید پرمحصول و متحمل به تنش‌های زنده و غیرزنده که حاصل فناوری‌های نوین در اصلاح نباتات است، توانسته است به طور جدی عملکرد قابل فروش محصولات تولیدی در واحد سطح را افزایش داده و از این محل قسمتی از نگرانی‌های مرتبط با امنیت غذایی را تسکین دهد. این در حالی است که تمایل به استفاده از محصولات سالم و سبز (که به طور طبیعی عملکرد پائین‌تری نسبت به محصولات متداول دارند) در جوامع بشری به‌ویژه در مناطق برخوردار رو به افزایش است. با این تفاسیر ضروری است برای حفظ سطح تولید فعلی، افزایش کیفیت محصولات و حتی افزایش تولید در سطح موجود، از دانش و فناوری‌های نوینی استفاده شود که ضمن دارابودن خصوصیات پیش‌گفته، سازگاری بیشتری با محیط زیست داشته و از اجزای کشاورزی پایدار به شمار روند.

برای انتقال چنین فناوری‌های نو به کشاورزان، نقش بذر به‌عنوان حامل فن‌آوری، برجسته خواهد بود. تولید بذرهای با کیفیت و اصیلی که دارای ساختارهای ژنی مورد انتظار بوده و با انواع مختلفی از فن‌آوری‌ها مسلح شده باشند، پاسخ به معادله چندمجهولی تأمین غذای فردای جهان است.

جمعیت جهان به‌ویژه در سطح کشورهای در حال توسعه با سرعتی زیاد در حال افزایش است؛ عواملی نظیر بحران کم‌آبی، تخریب اراضی کشاورزی و تغییرات آب و هوایی ناشی از گرم شدن زمین به معضل تأمین غذا برای این جمعیت در حال رشد دامن زده است. این در حالی است که تخلیه روستاها از جمعیت مولد و مهاجرت به شهرها نیز مزید علت شده است. تخمین زده می‌شود تا سال ۲۰۵۰ میلادی، جمعیت شهرنشین دنیا به حدود ۷۰ درصد برسد (این در حالی است که در حال حاضر جمعیت شهرنشین ایران در حدود ۸۰ درصد است). از معضلات شهرنشینی، دورشدن از تولید و افزایش مصرف انرژی است. با شهرنشین شدن روستائیان مولد و روی آوردن به مصرف بیشتر، توان رقابت اقتصادی بخش کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصادی، بیش از پیش کاهش یافته و انگیزه سرمایه‌گذاری در این بخش را سلب می‌نماید.

در چنین شرایطی که مقدار آب در دسترس برای بخش کشاورزی کاهش یافته، هزینه تأمین آب برای کشاورزی نیز به طور جدی بالاتر رفته است، اراضی مرغوب برای تولید نیز کاهش چشمگیری داشته است؛ نیاز به محصولات کشاورزی کیفی و سالم افزایش چشمگیری پیدا کرده است. پاسخ چنین معادله چندمجهولی در افزایش بهره‌وری در واحدهای تولیدی

نظام بذری

یک نظام بذری، مجموعه‌ای از سازمان‌ها، اشخاص حقیقی و مؤسسات دست‌اندرکار مراحل مختلف تهیه و تأمین بذر است که از اصلاح ارقام جدید گیاهی آغاز شده، با تکثیر و فرآوری و کنترل کیفی بذر چنین ارقامی ادامه یافته و با ذخیره، توزیع و فروش آن به پایان می‌رسد. هر نظام بذری شامل دو قسمت: بخش غیررسمی (سنتی) و بخش رسمی می‌باشد. نظام رسمی مجموعه‌ای از سازمان‌ها و مؤسساتی است که در فرآیند تأمین بذر ارقام اصلاح شده از تکثیر تا فرآوری و بازاریابی و فروش دخیل بوده و با هم مرتبطند. نظام رسمی بذر از واحدهای دولتی و خصوصی تشکیل شده است که هر یک در تهیه و تولید نوع یا گروهی خاص از بذرها، تخصصی شده‌اند. هماهنگی و عملکرد اجزای مختلف نظام رسمی بذر تحت تأثیر قوانین و مقررات مصوب حاکم بر این اجزا می‌باشد؛ نوع، کمیت و کیفیت بذر توزیع شده از طریق کانال‌های رسمی این نظام، متأثر از این قوانین و مقررات است.

با توجه به اینکه این سیستم هوشمندانه پایه‌ریزی شده است، با یک سری فرآیندهای مرتبط به هم، به تولید محصول مشخصی که همان بذر گواهی شده ارقام اصلاح شده است، می‌انجامد، لذا می‌توان اجزای آن را به‌راحتی گروه‌بندی نمود. این زنجیره معمولاً با گزینش و اصلاح گیاهان آغاز شده که نتیجه آن انواع مختلفی از ارقام زراعی مانند هیبریدهاست و لازم است این ارقام از مجاری رسمی آزاد و نگهداری شوند.

گسترش خصوصی‌سازی در نظام رسمی بذر

سرآمد تمام تمهیدات علمی، فنی و اقتصادی که در جهت توسعه تولید بذر (بذر، نهال) به کار گرفته شده است، گسترش خصوصی‌سازی در تمامی مراحل تولید بذر (تحقیق، تولید، تکثیر، فرآوری و عرضه) است. ورود صنعت بذر و نهال در عرصه رقابت آزاد، موجب سرمایه‌گذاری وسیع در این رشته گردیده است که نتیجه آن افزایش تنوع ارقام مورد نیاز کشاورزان، بالا رفتن قدرت انتخاب آنان و افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی بوده است. چنین استنباط می‌شود که انعطاف شرکت‌های خصوصی در مقابل تقاضای بازار داخلی و جهانی و تحولات اجتماعی و اقتصادی، سمت و سوی تحقیقات را به سرعت اصلاح و منطبق می‌سازد، در حالی که این انعطاف‌پذیری در بخش دولتی چندان مقدور نیست.

شرایط اولیه ایجاد ارقام گیاهی پرمحصول و سازگار این است که دولت‌ها شبکه قانونی و سیاست‌گذاری درست را برای موفقیت بخش خصوصی در تهیه، تولید و بازاریابی بذر فراهم نمایند. از اهداف برنامه پنج ساله چهارم توسعه کشور که در ارتباط با توسعه زیرساخت‌های علوم از جمله کشاورزی بوده است، شامل توانایی پاسخگویی مراکز علمی، پژوهشی و آموزشی به نیازهای اجرایی کشور و همچنین گسترش نقش بخش خصوصی و تعاونی در این قلمرو بوده است. به موجب ماده ۶ قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، سند ملی بذر و نهال و آئین‌نامه اجرایی منبعت از قانون بذر و نهال تهیه و تنظیم شد که بر اساس آن دولت، سازمان‌ها و مؤسسات ذیربط متعهد شدند که تمهیدات و تسهیلات لازم را برای فعالیت‌های بخش غیردولتی در جهت سرمایه‌گذاری در زمینه اصلاح ارقام، تولید، تکثیر، فرآوری، کنترل و نظارت، عرضه و صادرات بذر، نهال و یا مواد رویشی قابل تکثیر را برای اشخاص حقیقی و یا حقوقی که واجد صلاحیت‌های فنی لازم هستند را فراهم آورند. متأسفانه به جز در زمینه تولید و نظارت بذر گواهی شده، در سایر زمینه‌های توصیه شده، تاکنون بخش خصوصی تمایلی به سرمایه‌گذاری نشان نداده و یا ساز و کارهای اقتصادی و اجتماعی لازم برای فعالیت این بخش به‌وجود نیامده است. قوانین و آئین‌نامه‌های مرتبط با حفظ و نگهداری ژرم‌پلاسما، آزمون‌های ارقام برای ثبت و تجاری سازی، کنترل و گواهی بذر، تجارت و مقررات قرنطینه‌ای در کشور تهیه و تدوین گردیده است. متأسفانه پیگیری اجرای قوانین جهت تسریع نظام خصوصی‌سازی بذر در کشور به کندی صورت می‌گیرد.

برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه

یکی از اهداف این برنامه در ارتباط با توسعه زیرساخت‌های علوم کشاورزی، گسترش نقش بخش خصوصی و تعاونی در این قلمرو بوده است.

سند ملی بذر و نهال

دولت متعهد به تمهید تسهیلات برای فعالیت بخش‌های غیر دولتی جهت سرمایه‌گذاری در تولید، تکثیر، فرآوری بذر و نهال و مواد رویشی قابل تکثیر است.

تشکل صنفی

صنف یا رسته، انجمنی است که از سوی گروهی از افراد دارای یک حرفه و پیشه تشکیل می‌شود تا از این راه به بهبود کیفیت و بالابردن سطح کیفی مجموعه واحدها، در کنار تعیین تدابیری برای مقابله با تخلفات، و

صنف می‌شد. واژه‌ی تشکل به یک گروه‌بندی اجتماعی گفته می‌شود که برای پیگیری و تحقق هدف‌های صنفی و شغلی یا سیاسی خود کوشش می‌کردند. هر کدام از این تشکل‌های صنفی یا سیاسی لزوماً دارای اساسنامه، آیین‌نامه داخلی و مرام‌نامه می‌باشند که در قالب آن اساسنامه و با رعایت آیین‌نامه داخلی و مصوبات و مقررات گروه‌بندی اجتماعی یا تشکل، به پیگیری فعالیت‌های خود می‌پردازند. از این رو می‌توان گفت که یک گروه‌بندی اجتماعی از نظر علم جامعه‌شناسی، ترکیب منظم و سازمان یافته‌ای از اشخاص هست که با مردم پراکنده و یا توده‌های غیرمنسجم اجتماعی تفاوت جامعه شناختی دارد، زیرا حرکت توده‌های سازمان نیافته و یا فاقد تشکل و بی‌انسجام، اثر کمی در نظام جامعه دارد. به عبارت دیگر از نظر علم جامعه‌شناسی توده‌های مردم ولو توده‌های هم‌دین و هم‌مسلك حتی با فرهنگ مشترک، جماعتی سازمان نیافته هستند که از عناصر پراکنده اجتماعی تشکیل

همچنین انجام وظیفه اطلاع‌رسانی درباره اتفاقات حوزه‌های مرتبط با حرفه موردنظر، یاری رساند. ابتدای پیدایش اصناف اسلامی به قرن سوم هجری می‌رسد که دوره شکوفایی تمدن اسلامی و رونق تجارت و شهرنشینی بود. در این سده بود که تشکل‌افزارمندان و صنعتگران بر اساس حرفه‌ها و پیشه‌ها به وجود آمد، رشد و توسعه کامل شهرها در دو قرن پنجم و ششم هجری، فعالیت‌های اصناف را توسعه فراوان بخشید. برخی از خاورشناسان شوروی سابق، خاستگاه پیدایش انجمن‌های صنفی در شهرهای ایرانی را، دوره ساسانیان می‌دانند. برخی دیگر از خاورشناسان، منشاء انجمن‌های صنفی اسلامی را در فرقه‌های درویشان و صوفیان و یا صنف‌های غازیان جستجو می‌کنند. در قرون وسطی وظیفه اصلی مجموع اصناف در اروپای غربی شامل نظارت محلی بر حرفه یا کسب و کار از طریق تعیین موازین مرغوبیت و قیمت کالا، حمایت از کسب و کار در مقابل رقابت و تعدی و برقرار کردن مقام اجتماعی اعضای

شده‌اند و دارای ملغمه‌ای از معیارهای اجتماعی - فرهنگی هستند و با هنجارهای گروهی، عادت‌های گروهی یا اخلاق گروهی متفاوتی در جامعه و از جمله در رفتارهای صنفی و شغلی خود نشان می‌دهند که باعث می‌شود تا هیچگونه انسجام یافتگی به آن همه عناصر اجتماعی ندهد؛ در حالی که از نظر علم جامعه‌شناسی یک گروه‌بندی اجتماعی، گروهی منظم است و روابط معینی میان اشخاص منظم برقرار می‌کند و رفتارهای ویژه‌ای را طبق الگوهای صنفی - فرهنگی ویژه بین آن عناصر اجتماعی رواج می‌دهد و به همین دلیل دوام تاریخی گروه‌بندی‌های اجتماعی باید بیش از دوام جمعیت‌ها و توده‌های پراکنده و بدون یک برنامه مدون منسجم یا به عبارتی اساسنامه و آیین‌نامه باشد.

انتظارات از یک تشکل صنفی در صنعت بذر

همانگونه که پیشتر عنوان شد، نظام بذر رسمی، سیستمی است که هوشمندانه پایه‌ریزی شده است تا با به‌کارگیری یک سری فرآیندهای مرتبط به هم، به تولید محصول مشخصی که همان بذر گواهی شده ارقام اصلاح شده است، بیانجامد. این زنجیره معمولاً با گزینش گیاهان اصلاح‌شده آغاز می‌گردد که نتیجه آن انواع مختلفی از ارقام زراعی از جمله هیبریدهاست و لازم است این ارقام از مجاری رسمی معرفی و نگهداری شوند. در چنین نظامی، بذر طبق برنامه‌های مدون و تحت کنترل‌های کیفی توسط واحدهای تخصصی تولید می‌شود. نظام کنترل کیفی بذر می‌تواند مبتنی بر یک برنامه کنترل و گواهی بذر و یا بر اساس

خود اظهاری در مورد کیفیت درج‌شده روی برچسب بذر توسط تولیدکنندگان باشد. در این سیستم توزیع و فروش بذر گواهی شده از طریق نمایندگی‌های رسمی مشخص که فعالیت تجاری دارند، صورت می‌گیرد. اساس یک نظام رسمی بذر، بر تمایز آشکار بین بذر و دانه استوار است.

تشکل‌های صنفی فعال در صنعت بذر قادر هستند با درک صحیح شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حاکم بر فعالیت صنفی آنها، ضمن سرمایه‌گذاری مشترک در آن دسته از فعالیت‌ها که به‌تنهایی قادر به فعالیت نیستند، در سایر فعالیت‌ها نیز با ایجاد فضای رقابتی عادلانه، به پایداری فعالیت جمعی خود اهتمام داشته باشند. اهم فعالیت‌هایی که تشکل‌های صنفی فعال در صنعت بذر در آنها فعال بوده یا تمایل به فعالیت دارند به شرح زیر است:

۱. شفاف‌سازی مسائل بذر کشور، ایجاد آمادگی برای واگذاری کامل اجزای صنعت بذر به بخش خصوصی و پیگیری مسائل خصوصی‌سازی؛ لازمه این امر به وجود آمدن بخش‌های خصوصی است که ضمن دارا بودن زنجیره کامل فرآیندهای مورد نیاز برای فعالیت، از بلوغ کامل برای اداره خود و ایجاد ارتباط با سایر واحدهای درون بخشی برخوردار باشند؛ نظام کنترل کیفی را در مجموعه خود ایجاد نموده و قادر باشند در بستری خود منتقد، از ایجاد رقابت‌های منصفانه درون بخشی حمایت نمایند.

۲. ارائه تکنولوژی‌های مناسب به تولیدکنندگان بذر (اعضاء تشکل)؛ دستیابی به فن‌آوری‌های نوین نیاز به ایجاد زیرساخت‌های لازم و سرمایه‌گذاری فراوان دارد که مطمئناً

برای اعضای تشکل به صورت انفرادی غیر اقتصادی و غیر ممکن باشد. ایجاد صندوقی با مشارکت اعضاء برای دستیابی به چنین فن آوری‌هایی که رشد آتی بخش را تضمین می‌نماید، از ضروریات به شمار می‌رود. فن آوری‌هایی که از طریق مشارکت همه اعضاء ایجاد می‌گردند، در اختیار اعضاء قرار گرفته و پشتیبانی‌های لازم نیز ارائه خواهد شد.

۳. ایجاد عرصه‌های لازم برای حضور مطمئن سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی؛ سرمایه‌گذاری در صنعت بذر همانند سرمایه‌گذاری در سایر بخش‌های اقتصادی، نیازمند زیر ساخت‌های مطمئن و مجموعه قوانین مقرراتی است که امنیت و بالندگی سرمایه را تضمین نماید. تنها تشکل‌های صنفی قادر هستند با ایجاد دیالوگ با بخش‌های دولتی و قانون‌گذاری، نسبت به فراهم سازی زیرساخت‌ها و تدوین و یا اصلاح قوانین و مقررات موجود برای اطمینان از امنیت لازم جهت سرمایه‌گذاری صاحبان سرمایه از داخل یا خارج از کشور اقدام نمایند.

۴. اطلاع‌رسانی در خصوص روند تولید بذر و نهال در داخل کشور؛ مطالعه بازار، اولین قدم برای ورود بخش‌های اقتصادی به فعالیت‌های مرتبط هستند. شاید مطالعه بازار هدف (شامل نیاز بازار داخل و نگاهی به بازارهای منطقه) همراه با درک صحیح برنامه‌های توسعه‌ای بخش سیاست‌گذار دولتی، برای تک تک اعضای یک تشکل صنفی بسیار پرهزینه و زمان بر بوده و انجام تکراری چنین فعالیت‌هایی از منظر اقتصاد ملی نیز نوعی اتلاف منابع باشد. لازم است تا تشکل صنفی با مطالعه همه‌جانبه شرایط تولید بذر و نهال کشور، مطالعه فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در این فعالیت اقتصادی، نتایج را به صورت بسته‌های مشورتی در اختیار اعضاء قرار داده تا ضمن جلوگیری از فعالیت‌های تکراری و تجمعی، زمینه‌ساز ورود اعضاء به همه بخش‌های مورد نیاز شود.

۵. اطلاع‌رسانی از وضعیت بازارهای داخلی و خارجی به تولیدکنندگان بذر و نهال؛ مطالعه مستمر بازارهای هدف (داخل و خارج کشور)، پایش مستمر فعالیت رقبای بازار، تأثیرات تغییرات اقتصادی کشور و نحوه تأثیرگذاری آنها بر فعالیت‌های صنعت بذر، از اهم امور است که

یک تشکل صنفی بایستی با جدیت دنبال نموده و ضمن گزارش نتایج به دست آمده از چنین پایش‌هایی به اعضای خود، توصیه‌های لازم را با توجه به وضعیت پیش آمده بنماید.

۶. اطلاع‌رسانی به کشاورزان نسبت به تنوع و کیفیت بذرهای عرضه‌شده از منابع داخلی و خارجی؛ حیات‌بالنده یک صنعت بذر و یا نهال، به استمرار و پایداری تولید کیفی بهره‌برداران بخش که کشاورزان و باغداران هستند، مرتبط است. کشاورزان آخرین حلقه و مهم‌ترین حلقه در زنجیره تولید عرضه بذر قرار دارند. شفافیت در تولید و عرضه بذر، ارائه اطلاعات درست و به موقع به کشاورزان در خصوص بذرهای موجود در بازار از منابع داخلی و خارجی، ضمن کمک به عادلانه‌تر شدن رقابت‌های موجود، عرصه را برای فعالین جدی و درستکار فراهم نموده و زمینه ساز حذف شرکت‌های ضعیف و احياناً متقلب از عرصه فعالیت در صنعت بذر خواهد شد.

۷. رفع موانع دستیابی کشاورزان به بذر مورد نیاز (از منابع داخلی یا خارجی)؛ حق هر کشاورزیست که بتواند بذر رقم مورد نیاز خود را در زمان مورد نظر، با بالاترین کیفیت و منطقی‌ترین قیمت تهیه نماید. ایجاد چنین بستری مستلزم حذف قوانین و مقررات رانت‌زاه، جلوگیری از وقوع رقابت‌های ناعادلانه و شفافیت در بازار است. بدیهی است تشکلی قادر است به چنین اهدافی دست یابد که ابتدا قادر باشد فعالیت‌های رقابتی غیرعادلانه و مبتنی بر رانت را در درون خود حذف نموده و در قدم بعدی به چنین اقداماتی در سایر بخش‌های مرتبط، بپردازد.

۸. رفع موانع سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در صنعت بذر کشور؛ همانگونه که پیشتر عنوان شد، موانع سرمایه‌گذاری در صنعت بذر، بیشتر از قوانین و مقررات عام اقتصادی هر کشور متأثر هستند تا از قوانین و مقررات اختصاصی صنعت بذر. تنها یک تشکل صنفی فراگیر و قدرتمند قادر است تا در دیالوگ با بخش‌های اقتصادی دولتی به گونه‌ای پیش رود که ضمن کاهش موانع سرمایه‌گذاری، امنیت لازم را برای سرمایه‌گذاران فراهم نماید.

۹. ایجاد زمینه مساعد برای عرضه بذرهای تولید داخل به بازارهای خارجی، بررسی زیرساخت‌ها، امکانات، توانمندی‌ها و فرصت‌های موجود در بخش‌های مختلف تولیدی صنعت بذر کشور حاکی از آن است که توان

تولید بسیار فراتر از نیاز داخلی بوده و ادامه حیات فعالین اقتصادی چنین بخش‌هایی در گرو ایجاد بازارهای جدید از طریق صادرات بذر می‌باشد. مطالعه بازارهای جدید در سایر کشورها به ویژه کشورهای منطقه، اطلاع دقیق از قوانین و مقررات حاکم بر ثبت، تجاری‌سازی و واردات بذر چنین کشورهایی و ایجاد نمایشگاه‌های اختصاصی برای عرضه محصولات صنعت بذر کشور در بازارهای هدف، از زمره فعالیت‌هایی هستند که بایستی تشکل صنفی برای ایجاد و تحقق بازارهای جدید برای تولیدات اعضای خود، دنبال نماید.

۱۰. شناسایی کمبودهای زنجیره تولید بذر و اعلام آن به علاقمندان برای سرمایه‌گذاری؛ بدیهی است که تمامی بخش‌های موجود در صنعت بذر کشور به یک اندازه شناخته شده و جذاب نیستند. این بدین معنی خواهد بود که در برخی از فعالیت‌ها با تراکم فعال و سرمایه‌گذار مواجه بوده و برخی از بخش‌ها فراموش شده و به حال خود رها شوند. نقش تشکل صنفی در شناسایی کلیه فعالیت‌های موجود و محتمل، می‌تواند ضمن ایجاد رقابت معقول، از تراکم فعالیت در یک بخش و کسری فعالیت در برخی از فعالیت‌های دیگر بکاهد. این مهم با تولید کتابچه‌های مرتبط با زمینه‌های فعالیت و سرمایه‌گذاری که در اختیار علاقمندان قرار گیرد، شکل عمومی‌تری به خود خواهد گرفت.

۱۱. پیشنهاد قوانین و مقررات لازم برای اعتلای صنعت بذر کشور به نهادهای قانون‌گذاری؛ بدیهی است که قوانین و مقررات حاکم بر صنعت بذر نه تنها شمولیت کافی را نداشته، بلکه در جهاتی نیز ممکن است مانع و رافع فعالیت‌های آن باشد. همانگونه که در دو سال اخیر، آیین‌نامه معرفی ارقام گیاهی با مشارکت تشکل‌های صنفی مرتبط،

بازنگری گردید، لازم است تا به صورت مستمر پیشنهادهای لازم برای وضع قوانین جدید و یا بازنگری در قوانین و مقررات موجود از سوی تشکل صنفی ارائه شود.

۱۲. همکاری مستمر با دولت در جهت ایجاد تحول لازم و روند تکاملی در صنعت بذر و نهال؛ بایستی توجه داشت که میزان موفقیت هرگونه تشکل صنفی از جمله تشکل‌های صنفی فعال در صنعت بذر، وجود قوانین بالادستی مساعد و فراگیری تشکل مورد نظر است. یکی از بهترین قوانینی که در زمینه فعالیت تشکل‌های صنفی و ارتقای نقش آنها در بستر اقتصادی کشور به تصویب و اجرا درآمده است. قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰) است. این قانون ضمن به رسمیت شناختن تشکل‌های صنفی و اعطای نقش بیشتر در تصمیم‌سازی ملی، در مواد مختلف دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی را موظف نموده که در تدوین و بازنگری مقررات، اصلاح آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌ها، نظرات تشکل‌ها را اخذ و منظور نماید. همچنین ماده ۵ قانون یادشده، اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی را موظف نموده ضمن ایجاد تشکل برای فعالیت‌های فاقد تشکل، زمینه ادغام و فراگیری تشکل‌های موازی را فراهم نماید.

تجربیات مختلف در کشور برای ایجاد تشکل صنفی در زمینه‌های مختلف تولید و تجارت بذر حاکی از آن است که به دلایل مختلف این تشکل‌ها نتوانسته‌اند انتظارات اعضای خود را به طور قابل قبولی برآورده نموده؛ ضمن ایجاد انشقاق و تشتت در برخی، به سکون برخی دیگر انجامیده است. در نوشتارهای بعدی سعی خواهد شد با واکاوی شکل‌گیری، فعالیت و انشقاق یا سکون چنین تشکل‌هایی، زمینه را برای ایجاد تشکل‌های صنفی پاسخگو، تأثیرگذار و فراگیر فراهم نماییم.

